

ÀMBIT 1. ELS PRINCIPALS REPTES DEL SEGLE XXI

ÀMBIT 2. LA CONSTRUCCIÓ D'UN NOU PARADIGMA

INTRODUCCIÓ PONÈNCIA BASE

Des de l'any 1975 fins el 1977, en uns anys de grans canvis en el nostre país, es va celebrar el Congrés de Cultura Catalana amb la finalitat *d'estudiar els problemes, proposar unes solucions i redactar un manifest de la cultura catalana que servís per a bastir una política cultural vàlida de cara el futur*. El treball es va dividir en vint-i-cinc àmbits i van participar-hi unes quinze mil persones d'arreu dels Països Catalans.

Aquell Congrés va anar molt més enllà dels objectius inicials i no es va limitar al terreny cultural, sinó que va permetre actualitzar el pensament polític i definir moltes de les polítiques, en tots els àmbits, que van fer possible la reconstrucció nacional de Catalunya després del franquisme. Alhora, aquell Congrés va facilitar la participació, en aquesta reconstrucció, de molta gent arribada a Catalunya en les dues dècades anteriors, des de diferents racons d'Espanya. Aquell Congrés va representar, per a molts d'ells, un element important per a la seva integració definitiva en el seu nou país.

Quaranta anys després, Catalunya està novament immersa en un període de grans canvis, derivats tant de l'obsolescència d'aquella Constitució i de la interpretació conservadora i recentralitzadora que n'estan fent les institucions espanyoles des de començaments del segle XXI com del procés de globalització, del domini del neoliberalisme econòmic i de la profunda crisi que sacseja tot el món en aquests darrers vuit anys, que està posant en qüestió els progressos socials, polítics i econòmics assolits des de després de la segona guerra mundial.

Les grans mobilitzacions dels darrers deu anys a Catalunya tenien, i segueixen tenint, l'objectiu d'oferir un horitzó de progrés a les noves generacions. Ha arribat el moment de les propostes operatives que permetin les transformacions profundes que Catalunya necessita per garantir el progrés i la justícia social.

El poble català té, al davant, grans desafiaments a escala mundial, europea i catalana. Però al llarg de la seva història ha superat dificultats i amenaces tant o més grans que les actuals, i té les capacitats per afrontar amb confiança sòlida els grans reptes del segle XXI. Podem confiar en els valors que han configurat la nostra identitat al llarg dels segles i que ens han permès construir una societat de tradició democràtica, que no disposa de grans recursos naturals però que ha progressat gràcies a la seva iniciativa i al treball dels seus ciutadans, inclinada a la justícia social gràcies al predomini de la petita i mitjana propietat, que valora l'educació, la ciència i la cultura, oberta i capaç d'integrar en els seus valors fundacionals a milions de persones arribades d'arreu.

PRIMERA PART. REPTES I PROPOSTES

ÀREA A. CATALUNYA AL MÓN

Catalunya està immersa en un procés de canvi que afecta tot el planeta, i a totes les escales (mundial, europea, espanyola i catalana) i en tots els àmbits (econòmic, social, cultural, etc.). La globalització de les comunicacions i de l'economia, el desplegament de les polítiques neoliberals, els efectes de la revolució digital, les retallades de l'estat del benestar i, finalment, la profunda crisi desencadenada a partir de 2007, qüestionen la viabilitat del sistema polític, econòmic i cultural vigent. La riquesa es concentra en poques mans, disminueixen les rendes mitjanes i s'empobreixen els sectors més populars. La globalització ha comportat la ràpida industrialització d'uns països i l'explotació a gran escala dels recursos naturals. El nou ordre mundial tampoc afronta amb rigor problemes com el canvi climàtic o el creixement demogràfic, entre altres.

ÀMBIT 1. ELS PRINCIPALS REPTES DEL SEGLE XXI

1.1.- ELS REPTES A ESCALA MUNDIAL

Catalunya ha d'afrontar els reptes mundials amb la consciència de ser la mil·lèsima part de la població mundial, de no tenir recursos naturals valuosos, ni Estat propi. Els principals reptes als quals ens enfrontem són:

- La globalització sense controls democràtics

- L'explosió demogràfica
- La sostenibilitat ambiental
- Les desigualtats socials
- El control del coneixement i la tecnologia
- Les noves formes de dominació

1.1.1.- La globalització sense controls democràtics

Després de la dissolució de la Unió Soviètica s'ha imposat el model d'industrialització dels països occidentals, basat en el lliure mercat i la societat d'alt consum de masses, a tot el planeta. La globalització que ha tret de la pobresa a milions de persones en els països emergents, com la Xina o Corea del Sud, on l'Estat té una gran intervenció en l'economia. Tanmateix ha tingut efectes perversos als altres països no-industrialitzats. S'ha disposat la lliure circulació de mercaderies, de capitals, de la tecnologia, però no es permet la lliure circulació de les persones. Els ciutadans dels països rics no accepten les migracions que comporta la creació d'un mercat global. En els països més pobres el lliure canvi de mercaderies dificulta el creixement basat en el progrés de l'agricultura i els sectors productius propis.

En els països industrialitzats la globalització ha provocat la deslocalització de les indústries intenses en mà d'obra i el desplaçament d'aquesta vers els serveis de baix cost. L'impuls dels sectors d'alta tecnologia ha afavorit els països i els sectors socials que en disposaven, però ha agreujat les desigualtats a les societats avançades. Les grans empreses de distribució s'han beneficiat dels baixos preus dels països emergents, als quals el petit comerç no té accés directe. La pagesia pateix la competència dels productes agraris d'altres continents.

S'ha produït la subordinació dels poders públics als interessos de les grans corporacions transnacionals, que han impulsat la privatització de les empreses públiques, la desregulació dels mercats, la reducció d'impostos a les rendes altes, la proliferació dels paradisos fiscals o la retallada de l'Estat del Benestar. Aquestes polítiques van portar a la gran recessió de 2007. Es van efectuar massives injeccions de diners públics per evitar la fallida de grans entitats financeres privades. En canvi milions de persones que perdien les seves llars i els seus llocs de treball eren abandonats a la seva sort. La globalització afecta la diversitat cultural: s'uniformitzen els hàbits alimentaris, la forma de vestir, es productes culturals, etc. Estan en perill de desaparèixer costums, tradicions i llengües de cultures minoritzades.

1.1.2.- L'explosió demogràfica

De 1960 a 2016, la població mundial va saltar de 3.000 a 7.400 milions d'habitants. A més, ha estat un creixement demogràfic desequilibrat: als països industrialitzats és feble i la majoria de la nova població es concentra en els països més pobres. L'increment continua a un ritme de 100 milions de persones anuals i afecta tots els afers mundials: les relacions internacionals, l'economia, l'urbanisme, els recursos naturals, l'impacte als ecosistemes, etc. L'emigració del camp a la ciutat ha creat enormes megalòpolis de milions d'habitants. Uns 2.000 milions de persones han adoptat els nivells de producció i consum dels països occidentals. Els corrents migratoris vers els països rics també en deriven d'aquest augment de la població.

1.1.3.- La sostenibilitat ambiental

L'expansió combinada de la població, la producció i el consum per càpita afecta els recursos naturals que són limitats. A mesura que la demanda s'incrementa per sobre de l'oferta els preus de les matèries primeres s'eleva fins a fer rendibles les terres i els jaciments de baixa qualitat. Així el «fraquing» només cobreix les despeses amb una cotització alta del petroli. Aquest fet genera enormes beneficis als grans propietaris de terres i jaciments i enormes dificultats als sectors més pobres de les societats. L'increment de la població i el consum té un fort impacte sobre els grans equilibris ecològics de la biosfera: deixalles, contaminació de totes les aigües i de l'aire, l'extinció massiva d'espècies, canvi climàtic, etc. El model de creixement econòmic actual, que consisteix en traslladar el nivell de consum de les societats occidentals a 7.500 milions d'habitants, és inviable.

L'encariment i esgotament de les matèries primeres comportarà greus crisis econòmiques, tensions socials, conflictes i violència.

1.1.4.- Les desigualtats socials

Eliminar les desigualtats socials és un altre gran repte del segle XXI. Afecta tant a les diferències entre països i a l'interior de cada Estat. 5.000 milions de persones dels països més pobres continuen vivint en la pobresa, amuntegats en suburbis degradats de grans megalòpolis i en zones rurals sense serveis ni les mínimes infraestructures. En els darrers anys s'han fet avenços parcials (en escolarització, en aigua corrent o l'electrificació), però la majoria d'aquests progressos no compensen l'augment de la seva població.

Els factors que determinen la llibertat i la igualtat estan relacionats directament amb la posició personal i socioeconòmica dels ciutadans però també tenen molt a veure amb la qüestió ètnica i sobretot amb la condició de gènere. Pensar i comprendre la ciutadania des d'una perspectiva de gènere és un element clau per avançar cap a una societat sense desigualtats entre els seus integrants.

A l'interior de cada país els factors estructurals que incrementen la desigualtat social són:

- L'increment dels preus de les matèries primeres, per un costat, enriqueix els grans magnats del petroli, els terratinents exportadors d'aliments i a les grans companyies que les comercialitzen i, per l'altre, empobreix els consumidors més pobres.
- L'augment de la població mundial en un món globalitzat sense control democràtic, fa baixar els salaris a les manufactures de poc valor afegit. Quan els sous pugen a Xina, els tallers de les grans multinacionals de la moda es traslladen a Bangla Desh. Als països avançats els llocs de treball d'aquests sectors es deslocalitzen i fan baixar els sous.
- Als països avançats s'incrementen les diferències entre els salaris de les feines amb un elevat nivell de formació i els dels altres treballadors. En països intermedis, amb escassetat d'empreses d'alta tecnologia, hi ha grans dificultats pels joves qualificats.
- La privatització i desregulació de les grans empreses públiques de serveis (energia, electricitat, telefonia, etc.) ha creat situacions d'oligopoli amb tarifes abusives.
- La reducció d'impostos a les rendes més altes, l'elusió i evasió fiscals, la proliferació de paradisos fiscals, entre altres mesures han provocat la retallada de l'Estat del Benestar en els països on s'havia implantat.
- L'increment de beneficis ha concentrat la riquesa en una minoria que representa menys de l'1% de la població. Aquest monumental volum de capital líquid genera un sistema monetari i financer estructuralment inestable.
- L'augment dels lloguers i dels preus dels habitatges ha incrementat les rendes dels propietaris de béns immobles. La concentració de la població i de l'activitat en grans ciutats ha augmentat la demanda d'habitatge urbà, al mateix temps que la majoria d'Estats han deixat de prendre mesures correctores com s'havia fet entre 1945 i 1975.

1.1.5.- El control del coneixement i de la tecnologia

El repte més subtil que té la Humanitat és l'impacte de les noves tecnologies, de la robòtica, dels nous mitjans de comunicació audiovisuals, de la universalització de les comunicacions, etc. Les noves tecnologies estan canviant les condicions laborals de tothom i els nous sistemes de comunicació condicionen la resposta intel·lectual, política i social als reptes del segle XXI.

A un nivell més profund, la cultura audiovisual ha alterat tots els paràmetres intel·lectuals i morals de la societat anterior, basada en l'anomenada "Galàxia Gutenberg", és a dir en la impremta i la ciència. Ara ens trobem en un canvi tant profund com el que va representar el pas d'una societat analfabeta a una escolaritzada. La publicitat és la principal font de finançament de la cultura audiovisual, fet que condiona tota la seva programació, sotmesa a la necessitat d'obtenir la màxima audiència al mínim cost possible, fet que l'aboca a la degradació. S'han creat enormes corporacions d'empreses d'entreteniment, informació i cultura, propietàries de grans editorials, diaris, cadenes de ràdio i

televisió i portals d'Internet. En molts casos tenen forts lligams amb els Estats i concentren un enorme poder mediàtic que representa una amenaça per la democràcia.

Internet ha suposat un canvi en l'estructura piramidal de la comunicació. Les velles elits que dirigien els grans diaris, les ràdios i les televisions han cedit el seu poder en benefici d'unes noves corporacions globals. Tanmateix la «xarxa» permet que cada persona es pugui convertir en emissor dels seus missatges i continguts. És una porta que obre oportunitats per difondre alternatives al nou ordre mundial. Però ha de competir amb les elits financeres i les tecnològiques digitals. La tecnologia digital està penetrant en tots els sectors de producció i està capgirant l'escenari econòmic mundial, que està passant a mans de les grans corporacions que la dominen. Tenen el control de la informació sobre centenars de milions d'usuaris i acumulen els coneixements necessaris per dirigir el destí de la humanitat.

1.1.6.- Les noves formes de dominació

El control i la dominació és gairebé tant vell com la humanitat. Quasi sempre les raons profundes d'aquestes accions han estat d'arrel econòmica. Ara les formes de control i dominació s'han diversificat i són més subtils. L'actual gran imperi, els Estats Units d'Amèrica, ha mantingut les formes militars de sempre i, alhora, ha estès els seus costums, llengua i cultura a partir de la globalització, la indústria audiovisual i les noves formes de comunicació. La Xina s'ha configurat durant els dos darrers decennis com la potència emergent; penetra en el sistema econòmic mundial amb les tècniques del sistema capitalista però a través de grans empreses controlades per l'estat. Rússia està definint el seu model de dominació utilitzant els sistemes militar i econòmic a partir dels seus grans recursos naturals.

1.2.- ELS REPTES A ESCALA EUROPEA

Europa occidental ha passat a tenir un paper secundari. Es deu, en part, a les dificultats i contradiccions de la construcció de la Unió Europea, derivades de la resistència dels seus estats a avançar més enllà d'una unió econòmica i monetària. També es deu a la manca d'un projecte engrescador per a la majoria dels seus ciutadans. L'Europa occidental té la urgència de definir el paper que vol jugar i amb quines eines compta per mantenir una veu pròpia per introduir els seus valors i formes d'actuació en aquest nou escenari internacional.

El desplaçament de l'eix atlàntic cap a l'eix del Pacífic obliga Europa a plantejar el seu futur polític, econòmic, cultural, etc. Europa no pot dubtar d'ella mateixa, del que ha assolit a les darreres dècades, i ha de ser capaç de consolidar un model de futur propi en el nou ordre mundial. En canvi la Troika ha imposat fortes retallades a l'estat del benestar i salarials als països deutors, en especial a Grècia i a Espanya per fer front a la crisi de l'euro. La crisi de l'euro ha empobrit amplis sectors de les classes treballadora i mitjana. Malgrat tot, els països de la Unió Europea representen el model més avançat del món en drets socials, llibertat i democràcia, de prosperitat econòmica i equilibri social, de cultura i capacitat tecnològica, de respecte al medi natural. Tot i el funcionament desesperant de la Unió Europea el seu model de societat és un exemple a seguir per garantir el futur de l'espècie humana.

1.2.1.- Consolidació i democratització de la Unió Europea

Per afrontar els reptes del segle XXI cal dotar la Unió Europea de més democràcia, més transparència i més poder. Amb un Parlament que legisli i amb capacitat d'implementar aquesta legislació. Només així serà capaç de:

- Superar la divisió entre països centrals i perifèrics de la zona euro
- Reconvertir l'economia europea a una producció sense combustibles fòssils ni contaminants en una generació, com ja ha aprovat Dinamarca.
- Forçar un replantejament del model de globalització establert, aprofitant l'enorme pes de l'economia europea en el comerç mundial.
- Corregir les desigualtats socials, incrementades les darreres dècades, mitjançant reformes estructurals i la lluita contra els paradisos fiscals.

- Controlar les enormes masses de capitals fluctuants que, amb l'actual sistema financer, provoquen una inestabilitat econòmica estructural.
- Unificar el sistema impositiu, harmonitzar la legislació i l'estat del benestar.

Cal reestructurar el mapa polític europeu i, alhora, enfortir el paper de les grans ciutats, el motor més potent i dinàmic de l'economia europea. També cal la creació de forces polítiques d'àmbit europeu que aportin alternatives globals. És l'única manera de superar l'actual dinàmica de culpar les institucions europees de totes les polítiques impopulars i de presentar les mesures econòmiques i socials impopulars com imposicions de la Unió Europea.

Aquestes pràctiques han fet créixer els partits xenòfobs i antieuropeistes. Les actuals forces d'àmbit europeu no tenen programes d'abast europeu; no hi ha correspondència entre els programes i les estratègies europees i estatals. Aquesta situació afavoreix als lobbys empresarials i el manteniment de l' statu quo continental. Cal democratitzar l'estructura política de la Unió Europea; delimitar clarament les competències que li corresponen; atorgar un paper legislatiu al Parlament Europeu per tal que actuï com un veritable Parlament federal i escollir la Presidència de la Unió.

1.2.2.- El manteniment de l'Estat del Benestar

L'Estat del Benestar distingeix els països de la Unió Europea de la resta de països. Ha permès l'accés a l'ensenyament, un sistema públic de pensions i assegurança d'atur, un sistema públic de salut pública, a la majoria dels seus habitants. El model europeu d'Estat del Benestar es va anar desenvolupant a conseqüència de les lluites obreres i a la por de les classes dominants al contagi de la revolució russa. Això va permetre que, després de la II Guerra Mundial, la classe obrera aconseguís millores a canvi d'una certa pau social. Quan l'URSS es va debilitar i, finalment, el 1991, es va desintegrar, les classes dominants van retornar a les polítiques neoliberals de deteriorament de l'estat del benestar, de pèrdua de drets socials i de l'increment de les desigualtats socials.

La crisi econòmica dels darrers deu anys, sistèmica i global, és el resultat d'aquestes polítiques neoliberals, amb models de creixement a curt termini i de privatitzacions d'empreses i serveis públics, que retallen el model europeu de benestar fins a esdevenir residual. Millorar els nivells d'estat del benestar aconseguits exigeix prendre decisions polítiques i econòmiques de gran abast, encara que impliquin revisar alguns dels fonaments econòmics que semblaven intocables. Sense l'Estat del Benestar, el projecte de construcció europea perd quasi tot el sentit per a àmplies capes de la població europea.

1.2.3.- La construcció d'un model de futur

En la situació internacional actual, amb unes formes d'imperialisme i dominació diferents de les practicades en els segles anteriors, els països de l'Europa occidental són els que tenen més possibilitats de construir un nou model polític i social que posi la supervivència de la Humanitat en primer pla.

Europa ha de trobar un lloc propi en l'escenari internacional, en contraposició a l'ordre actual de les grans potències militars i econòmiques que actuen sota el dictat únic dels seus interessos a curt termini. Els europeus hem d'oferir un nou model de relacions internacionals, basat en la llibertat, la pau, la cooperació, la seguretat i el respecte al medi natural. La capacitat de valorar el coneixement, la innovació, l'explotació racional i sostenible dels recursos naturals, les relacions de cooperació, l'intercanvi de serveis,... han de ser elements fonamentals d'aquest model de futur. La Unió Europea ha de ser l'instrument per implementar-lo a escala mundial.

1.3.- ELS REPTES A ESCALA ESPANYOLA

Espanya va ser l'únic gran estat europeu no involucrat directament en les grans guerres del segle XX i l'únic gran estat de l'Europa occidental que, més enllà de Catalunya i d'Euskadi, no va viure la revolució industrial durant els segles XIX i XX ni les profundes transformacions que va comportar aquesta revolució. Ha estat sempre vinculat al clericalisme catòlic reaccionari, des de la Inquisició fins al nacionalcatolicisme franquista i els seus hereus actuals. Espanya va quedar aïllada de les transformacions democràtiques europees i la seva integració europea es va començar a produir en el

darrer quart del segle XX. El Regne d'Espanya representa l'excepció europea: és l'únic Estat del continent en què el feixisme no va ser derrotat militarment; al contrari va continuar la legalitat del règim franquista que va guanyar la Guerra Civil amb l'ajuda del Hitler i Mussolini. En aquesta legalitat s'hi va inserir la Constitució de 1978, redactada per unes Corts que no eren constituents.

1.3.1.- Superar el passat

La falta de ruptura democràtica entre el règim franquista i la monarquia constitucional explica el pes subjacent del franquisme, amb importants conseqüències:

- La impunitat dels crims contra la Humanitat comesos pel franquisme. A l'Estat espanyol no es va produir una autèntica reconciliació nacional perquè aquests crims no han estat condemnats ni penalment, ni moralment. No s'han constituït Comissions de la Veritat com a Xile o Sudàfrica, que van comportar una condemna moral. Com va assenyalar Fabiola Letelier les societats que admeten la impunitat cauen en un estat d'«anomia moral». L'«anomia» del règim postfranquista explica l'extraordinària dimensió de la corrupció, des dels casos Gal als casos Gurtel.
- El manteniment en el poder de l'oligarquia espanyola formada per les famílies terratinents, els poders econòmics i els alts cossos burocràtics de l'Estat. L'actual oligarquia espanyola va ser configurada a finals de la dècada de 1990 gràcies a la privatització dels grans monopolis públics. Els partits del règim han acabat integrant-s'hi mitjançant les anomenades «portes giratòries». La venda de les grans empreses estatals va posar en mans de persones properes al Partit Popular els sectors estratègics espanyols (grans grups financers, empreses petrolieres i elèctriques, les telecomunicacions, grans constructores, etc.), que a més controlen els principals mitjans de comunicació.
- La impossibilitat de construir un relat històric comú entre els vençuts pel franquisme i els hereus de la dictadura. Sense una història acordada és impossible una autèntica reconciliació. La revisió dels llibres d'història de França i Alemanya, feta després de la II Guerra Mundial, ha estat la base de la seva reconciliació. El Regne d'Espanya mai ha intentat una síntesi, sinó que s'ha continuat intentant imposar la versió de la història oficial d'Espanya de la monarquia i del franquisme.
- El no-reconeixement de Catalunya com a subjecte polític per les institucions, els mitjans de comunicació i de la major part de l'opinió pública espanyola. A les eleccions de 1977 els partits de l'Assemblea de Catalunya, que reconeixien el dret a l'autodeterminació, van obtenir el 80% dels vots, es van constituir en Assemblea de Parlamentaris i van convocar la gran manifestació de l'Onze de Setembre de 1977. Aquest triomf va forçar el restabliment de la Generalitat republicana. La menció a la Constitució de 1978 de l'existència de nacionalitats semblava reconèixer el poble català com a subjecte polític. En aquestes condicions els catalans van aprovar la Constitució de 1978 en referèndum. Només el partit de Manuel Fraga, exministre franquista, s'oposava a aquest reconeixement, però la seva concepció de la unitat d'Espanya ha acabat esdevenint hegemònica.

1.3.2.- Construir un Estat realment democràtic

Són molts els reptes a què s'enfronta l'Estat espanyol. Només apuntarem els que considerem més importants:

- La transformació democràtica de la societat espanyola: quasi quaranta anys de democràcia representativa, homologable a les de l'Europa occidental, no han servit per treure del poder els hereus del franquisme. Després d'anys de corrupció generalitzada, aquesta situació no ha canviat i la majoria del poble espanyol es conforma amb aquesta situació.
- L'estructura de l'estat: la solució autonòmica de la Constitució de 1978, va veure's condicionada pel Cop d'Estat del 23 de febrer de 1981. Es van generalitzar les autonomies i es va imposar el pas del sistema de relacions bilaterals entre Catalunya i

l'Estat establert a l'Estatut de 1979 a un sistema de relacions multilaterals en els que Catalunya era una minoria indefensa. L'any 2006 el Parlament va redactar un nou Estatut que va ser aprovat, pactat i votat en referèndum. El Partit Popular va impugnar-lo davant del Tribunal Constitucional. L'any 2010 aquest tribunal el va modificar, vulnerant l'article 152.2. de la C.E, estableix que un Estatut aprovat en referèndum només pot ser modificat en referèndum. D'acord amb aquest article els magistrats només podien ordenar la repetició de tot el procediment, que culminaria en un nou referèndum.

- El consentiment donat pel poble de Catalunya a la Constitució va resultar anul·lat. Aquesta sentència va posar de manifest que la transformació de l'Estat espanyol en un estat federal era impossible amb la correlació de forces existent després de la reforma del franquisme i que s'ha mantingut estable des de llavors. Aquesta mateixa correlació bloqueja la reforma de la Constitució.
- El debat real a Espanya és entre la recentralització del PP i dels partits constitucionalistes i el moviment per la independència de Catalunya. Aquest pot tenir seguidors a curt termini entre algunes de les altres nacions històriques integrades actualment en l'Estat Espanyol o en els territoris que conformen els Països Catalans. El procés català ha representat un revulsiu al règim constitucional vigent que podria desembocar en la proclamació de la III República espanyola i en el punt d'inflexió que porti cap a la democratització definitiva de la societat espanyola.

1.3.3.- Crear un model econòmic viable

L'entrada a la Unió Europea va accelerar les transformacions econòmiques, socials i polítiques que Espanya necessitava per poder integrar-se en l'espai únic europeu. Els recursos provinents d'Europa i de la política extractiva sobre les economies perifèriques com la catalana, no s'han aplicat a generar un model productiu sostenible sinó a polítiques clientelars i a projectes faraònics. Tot plegat per engruixir les fortunes de les grans famílies oligàrquiques i les grans empreses públiques privatitzades. A la majoria de regions espanyoles es va produir una modernització dels serveis i les infraestructures, sense una modernització productiva. L'anomenada «reconversió industrial» va suposar el tancament de grans empreses productives com drassanes, alts forns, etc. Altres països, com Corea del Sud, amb el mateix nivell econòmic que Espanya, van mantenir aquestes branques productives.

La introducció de l'euro al Regne d'Espanya va coincidir amb l'ingrés de la Xina Popular a l'OMC, fet que va crear una nova divisió mundial del treball. Espanya no podia competir en productes de poca tecnologia i intensius en mà d'obra (tèxtil, joguines, sabatilles, etc.) i va provocar una intensa deslocalització industrial. Espanya no tenia empreses tecnològiques capaces de fabricar nous productes com smartphones, làmpades LED, etc. L'oligarquia espanyola no va ser capaç d'impulsar empreses com Samsung, LG, Hyundai, etc, com va fer Corea del Sud que partia d'un nivell econòmic inferior. L'entrada a l'euro va eliminar el perill de devaluació de la pesseta, fet que va suposar l'arribada de centenars de milers de milions d'euros. Aquest enorme capital es van destinar a la més gran bombolla immobiliària de la història, que va camuflar una intensa desindustrialització. La crisi de 2008 ha posat de relleu la ineficàcia –i corrupció generalitzada- dels diferents governs. El final de l'etapa de “subvenció europea sense control” va tenir com a conseqüència col·lateral la recentralització de l'Estat per aprimar la despesa pública i recuperar el control de tota l'administració i de les adjudicacions d'obra pública, la gran font que alimentava la corrupció.

Espanya segueix patint grans mals:

- El desequilibri econòmic: Espanya és un dels estats europeus on hi ha més grans fortunes i, alhora, una bossa de pobresa més important. L'oligarquia espanyola, que gràcies a les privatitzacions del PP es va apoderar de les grans empreses estatals, ha optat per una expansió internacional centrada en els sectors sense tecnologia com les finances, les telecomunicacions, l'energia, etc. Aquesta internacionalització no crea llocs de treball al país, ni permet afrontar la globalització productiva.
- La manca de polítiques redistributives d'una certa entitat i l'enorme frau fiscal que subsisteix, com demostren la gran quantitat de comptes en paradisos fiscals.

- S'han incrementat les desigualtats de renda a escala territorial i no s'han creat les condicions per tal que cada territori generi els recursos econòmics que necessita. La política redistributiva que ha extret rendes de les zones més productives no ha incrementat la capacitat productiva de les zones receptores.
- Els antagonismes estructurals entre Catalunya i Espanya s'han accentuat amb la moneda única i la globalització. Catalunya, sense disposar de les inversions necessàries en infraestructures i recerca científica i sense política industrial, ha fet un enorme esforç per fer les seves empreses per competitives a escala internacional. Una revolució silenciosa ha permès que les empreses catalanes exportin el 25% del total espanyol.
- Les desigualtats socials: L'Estat Espanyol ha patit la crisi econòmica més greu d'Europa, només superada per Grècia en taxes d'atur i retallades públiques. L'única sortida de l'oligarquia espanyola ha estat la devaluació interior, portada a terme amb la reforma laboral. Aquesta ha implicat la precarització dels llocs de treball, la retallada dels salaris i les condicions laborals, la retallada de l'Estat del Benestar.

L'arrel profunda dels reptes espanyols és l'absència de projecte de la seva classe dominant; simplement vol acaparar el poder. L'oligarquia domina les institucions espanyoles, controla els partits polítics amb les «portes giratòries» i domina els principals mitjans de comunicació. En aquesta situació és impossible un diàleg franc, entre iguals, amb la resta de pobles que conformen l'actual Estat espanyol, la condició necessària per a construir un futur esperançador per a tothom. En aquest escenari és fàcil entendre que les diverses nacions que conformen l'Estat espanyol vegin més factible aconseguir la independència política que la transformació d'un Estat que ha dilapidat els recursos rebuts i ha reproduït els seus mals endèmics.

1.4.- ELS REPTES A ESCALA CATALANA

Els reptes del segle XXI són l'objecte dels diferents àmbits del Congrés Catalunya- Futur. El nostre poble comparteix amb Grècia, Portugal, Espanya i d'altres la condició social dels països perifèrics de la zona euro. A més, pateix la sagnia d'enormes recursos públics a causa del dèficit fiscal, com si la seva economia fos la d'un país central europeu. Davant d'aquesta situació el poble català no ha caigut en moviments xenòfobs ni violents, sinó que ha reaccionat amb mobilitzacions pacífiques de milions de persones, admirades per l'opinió pública mundial. Participa activament en propostes per afrontar els grans reptes mundials. Només la confiança en les nostres aptituds democràtiques explica aquesta resposta constructiva.

1.4.1.- Exercir el dret d'autodeterminació

Catalunya acumula un dèficit històric de sentit d'estat, agreujat per la disminució de la qualitat democràtica del Regne d'Espanya i pel limitat autogovern amb escasses eines legislatives i financeres. A més ha reaparegut la centralització estatal, perjudicial per a la nostra societat. La suma de la crisi mundial amb de la crisi de l'Estat post-franquista, ha actuat de revulsiu. Ha provocat que la societat catalana es manifesti i s'organitzi per a fer-hi front. El resultat, ha estat un canvi radical en el mapa polític català i un major distanciament entre Catalunya i Espanya.

Catalunya disposa d'eines potents (teixit associatiu, determinats sectors econòmics, producció científica, posició geoestratègica...) per superar aquests reptes i esdevenir un país de referència. A Catalunya conflueixen molts elements que podrien convertir-la en la punta de llança dels canvis que s'haurien de produir a una escala molt més gran. Es palpa la necessitat de canvi.

Les propostes de futur no poden oblidar que milions de persones han sortit al carrer, els darrers anys, convençudes que la independència és l'única sortida que farà possible garantir un futur millor per a tots els catalans. Catalunya afronta els reptes derivats del canvi d'era, de la crisi sistèmica a escala global, de la lluita per la seva independència nacional i els derivats de la pertinença a un Estat espanyol que té enormes dèficits i, pel tarannà de les elits que el controlen, sembla molt poc preparat per afrontar els grans reptes de futur. Qualsevol futur passa, inexcusablement, per l'exercici del dret d'autodeterminació, un dret al que Catalunya no ha renunciat mai.

1.4.2.- Creure en les pròpies forces

Els principals reptes als quals s'enfronta Catalunya són els següents:

- La nostra supervivència com a societat democràticament avançada. Depèn de la nostra capacitat de contrarestar la inèrcia de les estructures econòmiques, polítiques, culturals i mentals de l'actual règim monàrquic, hereu del franquisme i dominat per una oligarquia reaccionària, cobdiciosa, corrupta i corruptora.
- Construir una societat cohesionada i amb justícia social, que arribi a tots els seus ciutadans, base per aconseguir un futur pròsper, just i solidari.
- Preservar el patrimoni natural, un dels actius més importants que podem deixar a les generacions futures. Tot i els progressos realitzats en els darrers anys, encara és molta la feina a fer en la conservació i gestió d'aquest patrimoni. Cal incorporar la perspectiva mediambiental a totes les polítiques, encara que semblin allunyades.

La societat catalana ha demostrat la maduresa i la cohesió necessària per afrontar els grans reptes que se li plantegen. Tres-cents anys sense Estat, i tenint-ne en contra, ha generat la capacitat d'autoorganització en tots els camps.

1.4.3.- Construir un model polític i econòmic de futur

Catalunya, una terra pobra en recursos naturals tradicionals, davant la competència mundial del segle XXI, no pot resistir l'actual descapitalització en capital humà i el dèficit d'infraestructures provocat pel dèficit fiscal. Trobar el nostre lloc com a economia avançada en el nou ordre mundial que s'està dibuixant és un dels grans reptes per construir un país pròsper, on valgui la pena de viure.

Catalunya ha d'aprofitar la riquesa en recursos naturals inesgotables (sol, vent, mar,...) per abordar la plena transició energètica a energies renovables, com ja estan fent Dinamarca i Alemanya, que suposa alliberar més d'un 4% del nostre PIB que actualment destinem a la FEEF (factura energètica exterior en fòssils), alhora que crear llocs de treball d'alta qualificació i potenciar un sector industrial de gran futur.

Els grans reptes de futur no generen debat polític, que queda limitat a qüestions domèstiques i de fàcil consum. Els ciutadans s'han anat allunyant progressivament de la vida política. El debat entre partits s'ha convertit en una còpia de les campanyes publicitàries, amb enquestes i estudis mercadotècnics, amb llançament mediàtic del candidat i uns costos milionaris. Aquesta manipulació ha donat lloc al terme "postveritat". L'efecte ha estat la pobresa extrema del debat intel·lectual i de l'exigència ètica de la vida política.

Construir un futur millor exigeix canviar el sistema de partits polítics tancats en sí mateixos, controlats per una petita elit que genera submissions i vassallatge i, alhora, dependents d'un sistema de finançament amb crèdits bancaris i comissions il·legals, a més de la recol·locació dels dirigents en Consells d'Administració de grans empreses (portes giratòries).

Cal construir una nova estructura política i administrativa propera als ciutadans, transparent i realment democràtica. S'ha demostrat que la societat catalana torna a participar activament en la presa de decisions sobre els seus afers col·lectius. Cal canviar radicalment la concepció d'una funció pública autoritària, heretada de l'espanyola, per bastir una funció pública amb mentalitat i vocació de servei que trenqui la inèrcia de les institucions com a eines de control dels ciutadans.

ÀMBIT 2. LA CONSTRUCCIÓ D'UN NOU PARADIGMA

Els grans reptes que ens planteja el futur immediat no es poden encarar de forma separada perquè estan totalment interrelacionats. Els grans corrents de pensament creats en els dos darrers segles i renovats periòdicament, estan mostrant la seva incapacitat de donar unes respostes mínimament fiables i vàlides i, de retruc, demostrant que també formen part del passat. El buit ideològic que estem vivint facilita l'aparició de propostes polítiques simplistes i generalment reaccionàries que creixen arreu gràcies a les incerteses i les pors de molta gent i, alhora, permet l'emergència de noves propostes probablement molt més ajustades a la situació actual i als reptes del futur immediat, però que encara no tenen una formulació política sòlida, global, i creïble per a àmplies majories.

En una situació així, que podríem qualificar de traspàs, de canvi d'era, és necessari construir un nou paradigma capaç de donar una resposta global al conjunt de reptes que la humanitat té plantejats en aquest moment. En aquesta segona part intentarem definir els principals elements que podrien

conformar el marc teòric sobre el que sustentaria la resolució del conflicte al que semblen abocats si no sabem superar els grans reptes plantejats en la primera part d'aquest document.

2.1.- ELS GRANS CORRENTS DE PENSAMENT POLÍTIC

Darrere de l'expansió dels partits socialistes i laboristes des de 1870 hi havia una sòlida base intel·lectual, creada per Karl Marx i altres autors. Darrere del nou ordre econòmic internacional posat en marxa l'any 1945 per evitar una nova Gran Depressió hi havia l'obra de Keynes, que no era pas socialista, sinó liberal progressista. Avui el progrés necessita una base intel·lectual anàloga feta a partir de l'anàlisi acadèmicament rigorosa, científica, de la realitat contemporània.

El principal error de les forces progressistes ha estat confondre el progrés amb l'increment anual del PIB. Totes les mesures neoliberals (que, com veurem, estan tenint efectes devastadors per al conjunt del món i per als catalans) es justifiquen en nom del creixement econòmic defensat pel «fonamentalisme del mercat», les propostes dels quals es resumeixen en els 10 punts de l'anomenat «Consens de Washington» de la dècada de 1980: disciplina fiscal, reducció de l'Estat del Benestar, reducció dels impostos progressius sobre les rendes més altes, tipus d'interès i tipus de canvi determinats pels mercats, llibertat de comerç i de circulació de capitals, privatització de les empreses públiques, desregulació dels mercats, en especial els financers, seguretat jurídica de la propietat.

Fins el darrer terç del segle passat la situació mundial era d'escassetat. Els avenços tecnològics han permès incrementar de tal manera la producció que, des de fa unes dècades, vivim en un món en el que moltes de les crisi són degudes, no a la manca de producció, sinó als seus excedents (incloent-hi els alimentaris). Tanmateix és evident que en un planeta finit no és possible el creixement sense límits. El creixement no és una finalitat en ell mateix, sinó que ha de ser un instrument al servei de les persones, al servei de la millora del benestar global.

No es pot retornar als esquemes de fa 70 anys, perquè els problemes no són els de la Gran Depressió, sinó els esmentats: població, globalització, impacte en la biosfera, desigualtats, canvis culturals. I aquest canvi necessita unes bases intel·lectuals tant o més sòlides que les que van proporcionar Marx, Keynes i els seus respectius deixebles.

L'actual manca de referents intel·lectuals sòlids està portant a caure en la temptació de construir alternatives polítiques només a partir dels conflictes que generen les injustícies de les polítiques neoliberals. El recorregut d'aquestes teòriques alternatives és molt limitat perquè hi ha un percentatge elevat de la població que té horror al buit i prefereix patir retallades de drets a seguir un camí que no sap a on porta.

Al segle XIX, el progressisme democràtic i el socialisme van saber dibuixar uns escenaris de l'evolució de la Humanitat que ja no serveixen per explicar els canvis que s'han produït en els darrers vint o vint-i-cinc anys i, per tant, es mostren incapaços de dibuixar uns nous horitzons de prosperitat, igualtat i justícia social. Sense aquest horitzó -a 50 o 60 anys vista- d'un futur alternatiu al que està dibuixant el neoliberalisme i la pitjor versió del capitalisme d'estat, les anomenades forces progressistes cauen en la defensa d'interessos parcials i locals a curt termini. No poden oferir una governança mundial diferent a l'actual i el seu projecte es confon cada cop més amb el de les forces conservadores.

El conjunt de canvis econòmics, socials, polítics i culturals de gran abast que estem vivint s'està fent en un context ideològic força afeblit. Els plantejaments neoliberals, els principals inductors de la crisi, semblen estar optant per retirar-se del primer pla. Els altres corrents ideològics tradicionals – especialment el liberalisme i la socialdemocràcia- s'han vist desbordats pels canvis produïts els darrers anys i es mostren incapaços de plantejar alternatives renovades. Mentrestant, en el món occidental sorgeixen nous moviments que canalitzen políticament el descontentament popular, en l'oriental es consoliden models econòmics expansionistes amb resultats espectaculars a curt termini però sense cap tipus de control democràtic i amb repercussions mediambientals molt negatives i la major part del planeta segueix sotmesa a l'explotació i a la pobresa.

2.1.1.- El neoliberalisme

Després de la desaparició de la Unió Soviètica, Francis Fukuyama es va afanyar a proclamar el final de la història, sostenint que s'havia acabat la successió de modes de producció segons el materialisme

històric. L'estat democràtic-liberal, la propietat privada dels mitjans de producció i l'economia de mercat era l'estadi darrer del progrés humà. La realitat és que les transformacions més importants de l'espècie humana han començat amb els reptes que hem enunciat en l'apartat anterior. Per primera vegada en mil milions d'anys una sola espècie, l'Homo sapiens, provoca una nova era geològica, l'antropocè, fet que trastoca tots els plantejaments ideològics precedents.

Els fets demostren la incapacitat del conjunt d'ideologies i interessos neoliberals per diagnosticar i afrontar els principals reptes als que ens enfrontem avui en dia. La tesi segons la qual la recerca dels interessos individuals, la cobdícia, genera per si mateixa -sense intervenció dels poders públics- el creixement econòmic, és falsa i aberrant. El postulat segons el qual el món marxa sol gràcies a les lleis del lliure mercat s'ha demostrat falsa en cada un dels reptes del segle XXI. En aquest document només podem apuntar els principals trets del fracàs del neoliberalisme davant dels actuals reptes mundials.

- El neoliberalisme s'ha oposat a tota mena de polítiques demogràfiques al·legant que era un afer privat. Les Nacions Unides havien tractat el problema de l'augment demogràfic en conferències internacionals els anys 1974, 1984 i 1994. No arribaven a acords, tanmateix aconseguen que el conjunt de la Humanitat fos conscient del problema. La darrera Conferència celebrada a El Cairo es va centrar en la situació de les dones i la seva llibertat per decidir el nombre de fills. Aquesta orientació va alarmar els nuclis més reaccionaris del planeta, de manera que es va posar fi a les Conferències sobre la població. Des de 1994 la població mundial ha augmentat en quasi 2000 milions de persones.
- El neoliberalisme no ha permès millorar la situació de la majoria de la població mitjançant l'aprofitament l'enorme onada de renovació tecnològica que han representat la microelectrònica en totes les seves aplicacions, des de l'automatització a la telefonia mòbil. Els enormes increments de productivitat que aquesta revolució tecnològica ha generat no han repercutit en el benestar de la majoria de la població. Al contrari, l'increment de la precarietat laboral i de la desigualtat social ha provocat que, a bona part del món, les noves generacions tinguin unes perspectives de vida pitjors que els seus pares.
- La incapacitat del lliure mercat per resoldre l'impacte en l'activitat humana en la biosfera – que es va multiplicant de manera exponencial és evident i alarmant. La desregulació de tota mena d'activitats i el pes de la recerca dels resultats trimestrals per incrementar les cotitzacions borsàries imposen les exigències del curt termini i fan impossible afrontar temes com la contaminació o el canvi climàtic que exigeixen regulació i estratègies a llarg termini. La teoria del creixement econòmic vigent se centra en l'impuls de la demanda per obtenir la plena ocupació i penalitza la reducció de la jornada laboral. L'any 1930 Keynes preveia que els seus néts treballarien 15 hores a la setmana. En canvi l'impuls incessant de la demanda amb la creació de necessitats artificials mitjançant la publicitat aboca als pitjors escenaris mediambientals.
- L'increment de les desigualtats forma part de l'ADN del neoliberalisme, tant pel que fa a diferències entre països com a l'interior de cada societat. El model de globalització actual, sense cap tipus de control per part de poders democràtics, no crea una cooperació internacional per tal que tots els països puguin generar creixement endogen basat en les seves pròpies forces productives. Al contrari, es basa en invertir els excedents financers procedents de les desigualtats per implantar les grans empreses multinacionals en determinants països en vies de desenvolupament. Aquests països dependents, o bé subministren matèries primeres, o bé mà d'obra barata. D'altra banda l'acumulació descomunal de capital en poques mans, la seva desregulació i la seva circulació a escala mundial a la recerca d'oportunitats especulatives fa que el sistema monetari i financer sigui cada vegada més inestable, amb crisis més freqüents. I amb la perspectiva de l'estancament secular.
- La banalització de la cultura, derivada de l'impacte de la cultura audiovisual, també és visible al, i indestruable del, sistema neoliberal. L'utilitarisme és la ideologia fundacional de les teories econòmiques neoliberals. Aquesta filosofia considera que la recerca individual del plaer forma part de la naturalesa humana. La cultura audiovisual actual basada en

l'entreteniment perpetu és la màxima expressió d'aquesta visió i del sistema de valors corresponent. A més la màxima publicitat possible, envaint tots els àmbits de la vida social –i de la privada-, és una necessitat del sistema econòmic per impulsar la demanda amb la creació de noves necessitats artificials en els ciutadans, reduïts a la categoria de consumidors.

2.1.2.- Els corrents progressistes i socialistes

El triomf de les nacions democràtiques i la URSS sobre el nazisme i el feixisme va permetre crear un ordre internacional progressista que va durar fins a la dècada de 1970. Mentre no va començar la Guerra Freda l'any 1948, amb el cop d'Estat comunista a Txecoslovàquia, el radicalisme democràtic de Roosevelt i la socialdemocràcia europea van establir:

- La fundació de les Nacions Unides per garantir una pau basada en el dret internacional, que va permetre el procés de descolonització.
- El sistema de Bretton Woods que per evitar una repetició de la Gran Depressió de 1930 va eliminar el patró or i va instaurar un nou sistema monetari internacional destinat a garantir la plena ocupació als països industrialitzats. Va durar fins a la dècada de 1970, coincidint amb la primera crisi del petroli.
- Es va consolidar i ampliar molt l'Estat del Benestar i un sistema fiscal progressiu. Les bases es van posar en el govern de concentració britànic, amb participació de laboristes, que va elaborar els informes Beveridge, base de l'Estat del benestar britànic. Governos de concentració es van establir, acabada la guerra igualment a França i Itàlia, amb participació del Partit Comunista, abans de l'esclat de la Guerra Freda.
- A més al Regne Unit els laboristes, liderats per Attlee, van accedir al poder i van nacionalitzar el Banc d'Anglaterra, el símbol del capitalisme durant dos segles, els ferrocarrils, les companyies elèctriques, els ferrocarrils, etc. (un 25% de l'economia, els sectors estratègics) i va crear l'Estat del Benestar, que incloïa l'habitatge (entre un 30 i un 40% d'habitatge públic a Europa). També França i Itàlia van tenir empreses públiques en sectors estratègics.

Malgrat la confrontació entre el bloc occidental i el soviètic l'ordre internacional instaurat l'any 1945 es va mantenir en els seus trets essencials, acceptat fins i tot per les forces conservadores. L'abús dels privilegis que el nou sistema monetari atorgava al dòlar i que servien per finançar guerres com la del Vietnam van portar a la seva fallida, amb el final de la convertibilitat del dòlar en or (1971). Aquesta va ser el preludi de la crisi del petroli, la primera crisi ecològica de l'expansió sense control de l'activitat humana. La multiplicació del preu del barril es va resoldre, inicialment, en crèdits, que van portar al problema del deute extern de molts països en vies de desenvolupament.

Des de la gran crisi del petroli, les forces progressistes s'han situat en una posició defensiva, intentant preservar les conquestes del passat més que analitzant el present i sense ser capaces d'oferir un horitzó diferent del marcat pel Fons Monetari Internacional, el Banc Mundial, l'Organització Mundial del Comerç, el G-7 (Estats Units, Japó, Alemanya, Regne Unit, França, Itàlia i Canadà), el G-20 (el grup dels 20 països més industrialitzats i els emergents amb més potencial), l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic, etc. Les forces progressistes amb responsabilitats de govern s'han situat en un pla subaltern i aquest fet ha provocat la seva decadència en les darreres dècades. Tanmateix el futur que plantegen aquestes institucions de la governança mundial no sembla, almenys fins el moment, que contempli mesures amb capacitat de resoldre els reptes del segle XXI. Per aquesta raó l'alternativa progressista és més necessària que mai, però necessita canvis profunds que només es produiran si la humanitat és capaç de generar un nou marc ideològic que dibuixi una perspectiva creïble a mitjà termini i proposi les grans transformacions que s'haurien de començar a implementar des d'ara mateix.

Malauradament, la realitat és que les forces progressistes no han estat a l'altura dels problemes que ha d'afrontar la Humanitat al segle XXI. Tampoc no han sabut plantejar una alternativa global a les polítiques neoliberals que han esdevingut hegemòniques. Una de les transformacions més importants de les societats industrials -com la catalana i la majoria de la dels estats de l'Europa occidental- afecta l'estructura social. L'ús de la maquinària i la tecnologia ha fet disminuir el pes dels sectors productius clàssics com l'agricultura o la indústria en la població ocupada en el PIB. Avui la pagesia representa

només el 5% de la població i la indústria menys del 20% als països avançats, i tot i així hi ha excedents. Aquestes disminucions han estat acompanyades d'un increment del sector de serveis, tant públics com privats.

El canvi sociològic produït en els darrers decennis té importants repercussions en la base social de les forces progressistes, provinent històricament de les classes populars. L'èxit de les polítiques progressistes ha permès l'elevació del nivell educatiu de les famílies d'origen treballador, moltes de les quals tenen estudis tècnics i universitaris, però això, unit a l'augment de la capacitat de consum, repercuteix en la seva autoidentificació social, que o bé s'afebleix o, en molts casos, ha comportat la creença que passaven a engruixir la classe mitjana, el gran objectiu, el somni de la majoria de ciutadans dels països occidentals.

La disminució, en el món occidental, del nombre de grans fàbriques amb centenars i milers de treballadors i la seva substitució per oficines, botigues, aules, ambulatoris, etc. ha afeblit l'estructura tradicional del moviment obrer que tenien en els sindicats una de les seves bases organitzatives més sòlides i que han anat perdent pes i capacitat d'incidència.

D'altra banda la irrupció de nous mitjans de comunicació com la ràdio i la televisió van tornar obsoletes la gran quantitat de revistes i diaris locals, regionals i estatals que tenien les seccions sindicals o eren de partits progressistes, Casals del Poble, etc. Els nous mitjans audiovisuals, o bé eren i són propietat de grans corporacions o bé públics de l'administració central.

Fins al desplegament d'Internet i les xarxes socials, la comunicació ha estat monopolitzada per les grans empreses multimèdia. I els partits progressistes amb responsabilitats de govern han renunciat a crear xarxes comunicatives pròpies i han acceptat una posició subalterna respecte dels mitjans de comunicació de masses de les grans corporacions.

Aquest camí els ha portat a desenvolupar estratègies polítiques basades en la mercadotècnica (enquestes, agències de publicitat, assessors d'imatge, etc.). El resultat ha estat una imatge política molt similar al de les forces conservadores, fins al punt d'esdevenir quasi indestruïbles.

En definitiva el sistema creat per les forces progressistes dels països occidentals en acabar la II Guerra Mundial va col·lapsar i aquestes no van ser capaces ni de reformar-los, ni de proposar una alternativa a les mesures acordades en el «Consens de Washington» de la dècada de 1980 i que han esdevingut hegemòniques des del triomf de Margaret Thatcher i Ronald Reagan a la dècada de 1980.

Paradoxalment, les forces polítiques progressistes han perdut la dimensió internacional que tenien fins a l'esclat de l'actual procés de globalització, que els ha desbordat ideològicament i les ha anat deixant sense un projecte global alternatiu. Paral·lelament, han aparegut una multitud d'organitzacions no governamentals que lluiten per les causes més nobles. Des de 2001 cada any el Fòrum Social Mundial aplega milers d'aquestes entitats i desenes de milers de militants procedents de centenars de països en debats de gran profunditat i transcendència. En els seus debats bateguen els principals reptes de la Humanitat del segle XXI i les seves conseqüències, que avui ja patim. La seva dimensió internacional forma part del seu ADN. Però, fins ara, les organitzacions no governamentals són reticents a assumir responsabilitats de govern i no ha estat possible passar de l'estadi de la denúncia a l'estadi de la lluita política i a elaborar alternatives operatives a la governança mundial, a l'europea i a la catalana.

2.1.3.- El capitalisme d'estat

L'èxit més gran de la globalització ha estat treure a centenars de milions de xinesos de la pobresa. Però l'espectacular industrialització de l'economia xinesa de les darreres dècades no és el resultat de les tesis neoliberals sinó el resultat d'un sistema mixt en el que les empreses privades estan sotmeses a la direcció estatal i, en la majoria de casos, participades de forma majoritària pel mateix estat. Aquest sistema, que alguns analistes assimilen a una nova formulació del capitalisme d'estat practicat en la URSS durant dècades, manté les regles econòmiques i financeres bàsiques del capitalisme però explica la manca de regles democràtiques per justificar l'eficiència del sistema en la recerca del bé comú, de la prosperitat econòmica del país. I ho fa just quan sembla que el capitalisme democràtic està en ple declivi, actuant-hi en competència directa i en el seu propi terreny.

El cas xinés és, avui, el més conegut per tothom, però hi ha exemples menys sorollosos de països molt més petits, com ara Singapur, que des de la democràcia liberal, o formal, practiquen polítiques econòmiques que també poden qualificar-se de capitalisme d'estat, amb clares ingerències de l'estat en el funcionament econòmic del país que es justifiquen per la ràpida expansió econòmica del país des de la seva independència fa 50 anys i per una renda per càpita de les més altes del món.

Els efectes d'aquest capitalisme d'estat són molt semblants, per no dir idèntics, als produïts pel capitalisme "occidental o liberal-privat", tant pels habitants dels mateixos països com per a la resta de països subdesenvolupats. Per una banda, l'enorme demanda de matèries primeres de la Xina, des d'energia a aliments, ha permès la prosperitat relativa dels països exportadors, a l'Amèrica del Sud, l'Àfrica o Rússia. La prosperitat econòmica global dels darrers anys s'ha repartit de forma molt desigual, de manera que s'han creat unes elits que han acumulat grans riqueses mentre la major part de la població s'ha mantingut en uns nivells de pobresa que contrasten cada cop més amb el nivell econòmic de les classes dirigents. L'exemple més clar potser és el de Rússia, país en que les doctrines liberals que van seguir a la dissolució de l'URSS van portar a la pobresa a la major part de la població, fet que contrasta amb l'evolució xinesa i que, en certa mesura, dóna arguments a les elits dirigents de la Xina per prosseguir amb l'aplicació del seu capitalisme d'estat. Un capitalisme que, a més de desigualtats, genera greus problemes: corrupció, autoritarisme, manca de transparència i de participació democràtica, com també passa al Vietnam.

Per a alguns teòrics, aquesta formulació de capitalisme d'estat i de manca de democràcia interna, almenys tal com s'entén des dels estats democràtics occidentals, és l'evolució de les idees comunistes -sorgides en la segona meitat del segle XIX- per adaptar-se a l'actual situació mundial i per poder competir en condicions d'avantatge amb els poders financers i les grans corporacions industrials i tecnològiques del món occidental.

2.1.4.- El desenvolupament sostenible

El progrés de la ciència i la tècnica, el millor coneixement de les dinàmiques històriques i socials, l'increment de la comunicació entre les nacions de la Terra fan possible resoldre els grans reptes de la Humanitat. Amb els actuals coneixements és possible alimentar, proporcionar un lloc de treball, un habitatge confortable, una bona educació, una assistència sanitària excel·lent i un nivell cultural i moral elevat a tots els habitants del planeta. Aquest benestar global es pot assolir tot respectant els grans equilibris dels ecosistemes i de la biosfera, sempre que s'eliminin els malbarataments de recursos naturals que caracteritzen el sistema mundial actual. La pau, el respecte als drets humans, la democràcia, l'estat de dret, la justícia social, la igualtat entre home i dona són alhora condicions i conseqüències indestriables d'aquest benestar global.

La convicció que un altre món més just, amb benestar global, equilibrat amb la natura i més culte i ètic és possible, és el fonament de la idea genuïna del progrés humà i que sustenta la teoria del desenvolupament sostenible.

Els Objectius del Desenvolupament Sostenible (ODS) són un conjunt d'objectius recollits en l'agenda per "Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 pel Desenvolupament Sostenible", promoguda per les Nacions Unides com a Objectius Mundials per al Desenvolupament Sostenible. En el nostre país, la Generalitat de Catalunya va promoure, el 2010, l'Estratègia per al desenvolupament sostenible de Catalunya en l'horitzó 2026. Més enllà dels objectius polítics generals i les propostes estratègiques a escala europea i catalana, per resoldre els grans reptes als que ens enfrontem caldrà una nova mentalitat i un canvi d'actituds i de valors i, en paral·lel, caldrà una nova estructura política i administrativa que pugui atendre les necessitats socials, econòmiques i ambientals tant del present com del futur. La construcció d'aquestes estructures polítiques i administratives hauria de ser l'objectiu principal d'aquest corrent de pensament.

2.2.- CANVI D'ÈPOCA

Estem immersos en un canvi d'època, en la transició d'una etapa històrica –l'etapa industrial- a una de nova. Si la independència dels Estats Units d'Amèrica i la Revolució francesa van marcar l'inici de l'edat contemporània i el segle XIX va portar-nos la revolució industrial i el sorgiment i consolidació dels estats democràtics en la forma que ha arribat fins als nostres dies, podem assegurar que la revolució digital i tecnològica s'ha consolidat en el que portem de segle XXI.

En el darrer segle, el mapa dels estats s'ha transformat de tal manera que el seu nombre, avui, supera el doble dels existents a primers del segle XX. El colonialisme que presidia el segle XIX i la primera meitat del segle XX ha deixat pas a un altre tipus de relació entre els vells estats imperials i la resta del món i, en tot cas, les interdependències entre tots els estats del planeta Terra es poden llegir de forma molt més complexa que fins ara.

Els historiadors no es posen d'acord en fixar una data que determini els canvis d'època en el passat i, des de la perspectiva actual, tampoc sembla possible determinar una data ni un fet històric concret que determini que l'edat contemporània o l'etapa industrial han acabat i en comença una altra, però cada cop és més evident que el món està canviant a una escala i a un ritme molt més gran que en altres etapes de canvi. El canvi és visible, alhora, a molts més llocs del planeta que mai, si bé subsisteixen les desigualtats entre unes zones i altres del planeta.

Tant si els grans reptes als que s'enfronta la humanitat són nous com si, almenys, no ha estat fins ara que són percebuts com a tals, necessitem crear un nou paradigma que ens porti les eines més adequades per afrontar-los amb un mínim de garanties d'èxit. La base de partida del nou paradigma és identificar clarament els subjectes polítics que en són els destinataris finals i, a continuació, definir els instruments dels que ens hem de dotar per fer possible les grans transformacions imprescindibles per superar els reptes als que ens enfrontem.

2.2.1.- L'ésser humà i el planeta Terra

Per a construir el nou paradigma que ens permeti afrontar aquests grans reptes cal que situem la humanitat i el planeta com a subjectes polítics preferents. Més concretament encara, hem de situar l'equilibri entre l'espècie humana i el planeta com a objectiu principal d'aquesta nova era.

Molts dels reptes a escala mundial als que ens enfrontem –globalització, explosió demogràfica, sostenibilitat, revolució tecnològica,...- són nous i, potser per primera vegada en la història de la humanitat, apareix la consciència que la vida de l'ésser humà en el planeta està amenaçada per culpa del comportament que la pròpia humanitat està tenint amb el planeta. Per primera vegada en la història, el conjunt de la humanitat està modificant de manera mesurable les condicions ambientals i, en conseqüència, pot posar en risc la seva pròpia subsistència.

De la mateixa manera que és imprescindible que creixi aquesta consciència en relació al planeta, és igualment important que l'ésser humà s'esforci per adquirir els coneixements necessaris que li permetin tenir una visió polièdrica de totes les coses i per adquirir les habilitats necessàries per gestionar –individualment i col·lectivament- els coneixements disponibles i aplicar-los de la forma més adequada en cada situació. Serà la millor manera de ser l'amo del propi destí.

2.2.2.- Pensament global, acció local

Els reptes d'una dimensió global, que afecten tot el planeta, ho fan de forma diferent a cada país, a cada territori, i ha de ser diferent, doncs, l'aplicació de solucions globals interpretades localment, a partir de les condicions específiques en cada cas. Es fa imprescindible elaborar una alternativa intel·lectual, política i econòmica a la governança mundial vigent i, alhora, definir els àmbits locals en els que sigui més fàcil definir i aplicar les actuacions concretes que permetin superar els grans reptes d'aquest segle.

Pensar globalment i actuar localment es converteix en una màxima aplicable a cada gran repte i en cada situació concreta. En aquesta nova era que estem començant, el pensament global s'ha de traduir necessàriament en un nou model de governança que tingui incidència real en tot el planeta, amb unes competències delegades per tots els estats i que marqui les grans línies d'actuació en tots els àmbits que afecten l'equilibri entre l'espècie humana i el planeta Terra.

Aquest document no té l'objectiu, ni té capacitat, de plantejar una proposta concreta sobre aquest nou model de governança global, però en la tercera part proposarà les actuacions de tot tipus que es poden desenvolupar des de l'escala local bàsica que poden permetre estructurar la base d'aquest nou model, de manera que la màxima «pensar globalment per actuar localment» generi una primera derivada que podem resumir en «la suma d'actuacions locals genera una proposta global».

En els darrers cinc anys, les grans mobilitzacions del poble català per la independència, amb centenars de milers de persones, i la progressiva presa de consciència que la lluita per la

independència és, alhora, una lluita democràtica, cívica i transversal per la millora de les condicions de vida de tots els ciutadans de Catalunya, dibuixen clarament l'àmbit d'actuació local més adequat per al futur que ja tenim al davant, i on volem crear les condicions necessàries per construir una societat més justa i equitativa.

2.2.3.- De competir a cooperar

Si acceptem com a certa la frase que la història l'escriuen els vencedors, estem acceptant que la dinàmica de la història de la humanitat s'ha fonamentat en la competència, en l'enfrontament i en la victòria d'uns sobre els altres. Tot sembla indicar que la competència ha estat el veritable motor del progrés de la humanitat, però de la història també en podem extreure una altra gran lliçó que pot resultar fonamental per al futur de l'espècie humana i del mateix planeta: la cooperació, les aliances, pràcticament sempre han triomfat en qualsevol competència. Cooperar per competir és una màxima que cada cop més demostra la seva plena validesa i esdevé un valor transcendental per superar els reptes que ja tenim plantejats. Molt probablement, la cooperació (i no la competència) serà la única manera de superar-los en benefici del conjunt de la humanitat i del mateix planeta.

Sovint diem que la vida en el planeta, tal com la coneixem, està en perill i que ho està el mateix planeta. Per ser més precisos, hauríem de dir que el que està en perill és la supervivència de l'espècie humana en el planeta Terra. I aquesta visió, existent per primera vegada almenys a nivell general, és un element fonamental que ens ha de portar a canvis radicals en el comportament de l'espècie. Tenim els coneixements i els mitjans per encarar satisfactòriament aquest repte i la lluita pel control d'aquest coneixement i dels mitjans per aplicar-lo d'una forma o altra, en benefici d'uns pocs o de tota la humanitat és la veritable competència en el present i en el futur immediat. La lluita de classes que ha protagonitzat bona part de l'edat contemporània, almenys en el món occidental, deixa pas a un altre tipus de lluita de la que la gran majoria de la població mundial n'està sent espectadora passiva i, malauradament, receptora de les conseqüències, ja sigui en forma de guerres controlades, d'explotació desaforada dels recursos naturals, o de retallada i pèrdua de drets fonamentals conquerits al llarg de molt temps i amb grans sacrificis i que semblaven consolidats definitivament.

El que durant els darrers dos segles en vam dir primer classe treballadora i després classes populars, avui ja engloba a molts altres sectors de les societats occidentals i formem una gran majoria de la població -en molts casos la pràctica totalitat- que ja estem patint les primeres conseqüències d'aquest gran canvi que s'està produint sense que disposem de cap eina realment útil per intervenir-hi eficaçment.

La construcció d'un nou paradigma econòmic que situï l'ésser humà -l'individu i la col·lectivitat- i el planeta Terra com els dos grans subjectes polítics de l'activitat humana, exigeix un replantejament en profunditat de les estructures polítiques i econòmiques actuals, a tots els nivells, i del seu paper. La construcció d'estats cohesionats socialment i sostenibles econòmicament, de dimensions que facilitin la relació propera entre els ciutadans i els seus representants polítics, que potenciïn l'autogestió de la societat estimulant l'emprenedoria en tots els camps i apliquin estratègies de concertació pública amb les entitats i organitzacions sorgides de la pròpia societat, es dibuixen com les noves eines de les que s'haurien de dotar els nous estats. Aquestes eines i la cooperació internacional per assegurar la sostenibilitat ambiental del planeta s'endevinen com les eines més adequades per a fer front als nous reptes d'aquesta etapa de la vida de la humanitat que estem començant.

2.2.4.- L'aprofundiment democràtic

Com a causa i efecte de tots els grans canvis que són necessaris, les societats més preparades per portar-los a terme seran les que posin en pràctica un sistema democràtic molt més participatiu, transparent i obert, capaç de fer realitat que la sobirania rau en el poble, en els ciutadans. Una societat molt més formada, de ciutadans amb més coneixements i capacitats que mai, ha de ser l'autèntica protagonista del seu destí i s'ha de dotar d'un sistema polític i institucional que sigui el veritable reflex del que és la mateixa societat i, sobretot, s'ha de dotar dels mecanismes que facin possible la permanent adaptació del sistema a la ràpida evolució en la que ja estem vivint. Aquest nou sistema polític i institucional ha de tornar a situar la llibertat de l'individu com a objectiu permanent, una llibertat emmarcada en la responsabilitat del mateix individu envers la resta de la humanitat i del planeta. Aquest nou sistema ha de partir, també, de la base de la cooperació internacional i, també com a causa i efecte, de la cessió de sobirania a diferents escales, sempre en funció de les competències delegades pels Estats als òrgans de govern mundial, continental o regional.

2.2.5.- Dels estats-nació a les ciutats-estat

Les revolucions industrials del segle XIX i la primera meitat del segle XX van afavorir la consolidació de la majoria dels actuals estats de l'Europa occidental i, en alguns casos, fins i tot la seva creació. Durant quasi dos segles, les burgesies industrials d'aquestes estats van anar consolidant els territoris d'aquests estats com el seu mercat natural i, alhora, com el marc econòmic i cultural més adequat per consolidar les seves indústries. Alguns altres estats, amb fronteres definides en el segle anterior i sense haver passat per les transformacions polítiques i socials inherents a l'etapa de la revolució industrial, també han esdevingut el mercat adequat per les burgesies de les zones industrialitzades dins el propi estat. En tots els casos, però, els marcs territorials d'aquestes estats estan resultant insuficients per al seu desenvolupament econòmic davant el procés d'obertura progressiva de mercats arreu del món, i ja fa dècades que les grans empreses del món occidental han adquirit un caràcter netament transnacional que ha estat el principal motor de les transformacions econòmiques i polítiques de l'Europa occidental.

Avui, la crisi que també afecta aquest model econòmic fa que, per primera vegada en la història, el sistema econòmic occidental estigui en perill i avanci cap a la subordinació i la marginalitat, sobretot a Europa. El fet que els països productors no garanteixen als treballadors les mateixes garanties laborals i, per tant, poden exportar a preus molt més baixos, comporta l'existència d'una competència deslleial per a la majoria d'empreses occidentals en el seu mercat tradicional. Si a aquesta situació hi afegim la supremacia que estan adquirint els poders financers sobre els poders econòmics productius, era lògic que comencessin a sorgir veus que reclamen un canvi radical del model econòmic occidental i, per extensió, dels models polítics i socials. La Unió Europea s'ha de repensar des de nous paràmetres però partint dels seus valors i les seves potencialitats.

Arreu del món van creixent grans metròpolis que es converteixen en l'hàbitat d'una bona part dels habitants del planeta i en els centres econòmics, de producció i de consum, més potents. Bona part del paper que des de la revolució francesa fins ara han tingut els estats, està sent absorbit per les grans ciutats, que ja avui formen una veritable xarxa mundial de coneixement, de serveis, de producció i d'allotjament. Des de primers del segle XX fins ara, la més que triplicació del nombre d'estats i la tendència que cada cop en sorgeixin més i de dimensions més reduïdes, afavoreix la consolidació d'un nou model d'estat, el de la ciutat-estat, un model que pot ser molt útil per afavorir un desenvolupament sostenible, com veurem en la tercera part d'aquest treball.

La creació de nous estats, de dimensions més reduïdes que les dels estats sorgits a Europa després de les dues grans guerres, s'entendria com un objectiu estratègic que permeti definir uns àmbits territorials en els que es donin dues condicions bàsiques: l'existència d'una societat suficientment cohesionada i la possibilitat de ser sostenible econòmicament i ambientalment.

Aquestes condicions es propicien amb una xarxa de ciutats mitjanes vinculades a la gran ciutat que protagonitza l'estat. En un nou escenari com aquest, la Unió Europea seria una gran xarxa de ciutats-estat entrelaçades que cooperarien en molts aspectes cadascuna alhora liderant sub-xarxes de ciutats mitjanes igualment cooperant entre elles. El canvi de model territorial hauria d'anar acompanyat d'un canvi profund en el model de governança europea i que passaria, en primer terme, per la democratització de totes les seves estructures. Pot semblar una quimera, però la greu crisi de confiança d'una part important dels ciutadans europeus cap a les institucions de la Unió reclama una sortida decidida i amb perspectiva de futur. Només una implosió controlada pot fer possible que els canvis necessaris es produeixin amb la velocitat necessària.

2.3. LA RESPOSTA CATALANA ALS REPTES DEL S.XXI

La Catalunya que avui coneixem com a tal és, potser, un dels països europeus que reuneix millors condicions per començar a aplicar les "accions locals" que permetin començar a bastir una alternativa al nou ordre mundial que estan intentant implantar les oligarquies, a través dels poders financers transnacionals o les grans corporacions tecnològiques. Creure que ho podem fer entrant en col·lisió amb aquest nou ordre i sense aliats seria molt més que una ingenuïtat i ens portaria al fracàs més immediat.

El gran repte, doncs, és construir aquesta alternativa no només evitant aquesta col·lisió, sinó de fent-ho a partir de les dinàmiques de canvi positiu que aquest nou ordre està implantant. Sortosament, la lluita pel control del coneixement i dels mitjans necessaris per implantar un nou ordre mundial és

encara molt oberta i saber moure's en aquest escenari i establir les aliances necessàries en cada moment serà la clau de volta que permeti la construcció del nostre projecte nacional.

2.3.1. Un nou país en un nou ordre mundial

La situació de Catalunya sembla especialment adequada per la seva condició de país frontissa, que participa plenament de les característiques d'un país mediterrani, alhora que tradicionalment s'ha mostrat permeable a les influències de més enllà (industrialització, gestió organitzativa, innovació,...). De fet es pot dir que Catalunya, i en particular la seva capital Barcelona, s'ha guanyat en les darrers 25 anys la credibilitat internacional per a exercir aquest doble paper.

Tot defugint cofoismes i sent conscients de les mancances i dificultats, hem d'apreciar les nostres potencialitats que justifiquen la voluntat de construir un nou país per intervenir en aquest nou ordre mundial. No hem de ser autocomplaents, però si constatar que som un país, no només viable, sinó també amb altes possibilitats. Així, d'un punt de vista econòmic, disposem de sectors productius potents i avançats, amb clares expectatives de consolidació i creixement. Alhora, des d'un punt de vista social, resulta fins i tot sorprenent la nostra trama associativa extensa i assentada, que potencia múltiples activitats de caràcter cultural, lúdic, folklòric, de conscienciació social i moltes altres. Serien encoratjadores anàlisis sectorialitzades, com per exemple ha fet el II Congrés de l'Esport Català, palesant la nostra potència en esports d'elit (motociclisme, natació sincronitzada, curses de muntanya, hockey sobre patins,...), però també en pràctica ciutadana i esport de base, així com en el sector productiu vinculat a l'esport (indumentària, maquinària, sensors,...) que constitueix una part significativa del nostre PIB.

En aquest sentit, no és pas un inconvenient ser un país de grandària mitjana, com de fet ho són països referents en altres àmbits geogràfics. Probablement és un reflex del principi de subsidiarietat, que fa aquesta mena de països més cohesionats i emprenedors, més organitzats en la proximitat i la flexibilitat que no pas en la jerarquia i la uniformitat. La nostra presumpta força s'ha de basar no pas en la "potestas" sinó en la "autoritas": en els valors, en l'eficiència,...

Front l'exaltació de la competitivitat i l'èxit com a objectius prioritaris, fins al punt de culpabilitzar els desafortunats; front l'enaltiment de la força i el poder, fins a menystenir els febles; front la tolerància cap als tripijocs i la picaresca, fins a suggerir-ne la imitació; front la vista grossa cap a les desigualtats, fins a considerar-les inevitables o fins i tot estimuladores; front la rebaixa de l'autoexigència, fins a vantar-se de l'escaqueig, potser el primer pas cap a aquest nou model seria recuperar l'equitat com a valor primordial.

Així mateix, en el segle XXI més que mai, bona part de les nostres esperances rau en l'ús i la generalització del coneixement, fent que prevalgui la racionalitat, l'educació, la cultura, la recerca i la innovació. Parafrasejant l'Eudald Carbonell, cal socialitzar el coneixement, posant la ciència, la tècnica i la cultura al servei i a l'abast de la ciutadania. Naturalment, això afecta de forma especial el sistema educatiu: cal completar la universalització de l'educació fins al nivell superior (professional o universitària); cal orientar l'ensenyament cap a la formació integral i el sentit crític, més que no pas les competències professionals immediates; cal promoure la formació continuada i el reciclatge; cal trencar la bretxa digital i el monolingüisme;... Però també afecta a molts altres àmbits d'actuació com ara: que les lleis i les normes no vinguin mediatitzades per creences o prejudicis; que les propostes polítiques respectin els substrats científics (escalfament global, unitat de la llengua catalana,...); que el rendiment del sistema productiu es basi en la innovació i no pas en la competència per preus; que es promogui la recerca com a eina bàsica per al desenvolupament i el progrés; que la ciutadania tingui fàcil accés a totes les manifestacions culturals; que els moviments socials i les associacions de base puguin disposar d'assessorament per orientar les seves denúncies i reivindicacions,...

2.3.2. Un país que vol decidir el seu futur

Les mobilitzacions dels darrers anys han demostrat que el poble català novament té la visió, la capacitat i el coratge necessaris per respondre als reptes del segle XXI malgrat les cinc crisis que s'han abatut sobre d'ell. En primer lloc la crisi financera mundial que va començar el 2007 amb les hipoteques «subprime» i la fallida de grans bancs com Lehman Brothers l'any següent, que reflecteix de la fallida de la globalització neoliberal. En segon lloc la crisi europea que a l'estiu de 2012 va estar a punt de provocar el final de la moneda única, i que ha provocat una desolació social als països perifèrics de la zona euro com Grècia, Espanya, Portugal i Irlanda. En tercer lloc la crisi econòmica i

social espanyola, la més greu d'Europa després de la grega, amb sis milions d'aturats, el 26% de la població activa, desenes de milers de famílies desnonades de casa seva, retallades greus en l'Estat del Benestar, etc. Estretament lligada a aquesta depressió econòmica, la quarta crisi, la de la monarquia postfranquista, amb l'aflorament de la corrupció sistèmica del règim de la monarquia borbònica. Finalment, el conflicte entre Catalunya i el Regne d'Espanya que la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut aprovat en referèndum va aguditzar fins a situar-lo en un punt de no-retorn, ja que com va dir el catedràtic de dret constitucional Pérez Rojo, representava un «cop d'Estat» contra el pacte constitucional de 1978 entre Catalunya i Espanya. Des d'aleshores Catalunya es regeix per un Estatut que no és el que van aprovar els seus ciutadans en referèndum.

L'Onze de Setembre de 2012, amb la primera gran manifestació de més d'un milió de persones a favor de la independència, la majoria del poble català va demostrar la seva determinació d'afrontar aquestes crisis i garantir un futur per a les noves generacions. Va iniciar un cicle històric de ruptura que ja ha establert un punt sense retorn vers la creació d'un Estat propi, amb una vinculació, o no, amb l'estat espanyol, a decidir bilateralment. Un moviment que tindrà moments molt difícils i que provocarà tensions i patiments, però el seu triomf pacífic i democràtic és inevitable. Per aquesta raó ara és el moment que les persones més compromeses amb la marxa del nostre poble ens apleguem per esbossar, com hem escrit a la introducció, «les propostes operatives que permetin les transformacions profundes que Catalunya necessita per garantir el progrés i la justícia social».

Des d'aquell Onze de Setembre milions de ciutadans han exigit al carrer i a les urnes el dret a decidir la seva configuració política interna i externa. Aquesta és una decisió bàsica per afrontar els grans reptes del segle XXI i les crisis que ens afecten. L'Estat espanyol s'ha negat de manera sistemàtica a reconèixer Catalunya com a subjecte polític i el seu dret a decidir el seu futur. De manera inaudita en un país de tradició democràtica el Govern i les institucions espanyoles ni tan sols ha volgut parlar amb els representants democràtics de la majoria del poble català. A les eleccions catalanes de 2012 els partits que defensaven un referèndum sobre la independència van obtenir més de dues tercers parts dels diputats i van aprovar una proposició de llei en aquest sentit. A la primavera de 2014 el Congreso de los Diputados es van negar ni tan sols a prendre en consideració aquesta proposició del Parlament de Catalunya.

Per portar a terme el mandat electoral que va guanyar les eleccions del 27 de setembre de 2015 el Parlament de Catalunya i el Govern de la Generalitat s'han compromès aprovar les lleis de transitorietat jurídica i a celebrar un referèndum sobre la independència de Catalunya el setembre de 2017, si l'Estat espanyol continua negant-se a pactar-lo.

Tots els països que, en els moments més dramàtics, han estat capaços de crear forts consensos sobre el futur han assolit grans avenços en el progrés i la justícia social en els anys següents a la victòria. L'exemple paradigmàtic és el Govern d'Unitat entre conservadors, liberals i laboristes, presidit per Winston Churchill, per guanyar la II Guerra Mundial. Mentre es lliuraven ferotges batalles i es patien cruels bombardeigs diferents comissions elaboraven els plans per a la pau. A més dels plans sobre el nou ordre econòmic mundial a càrrec de John Maynard Keynes, William Beveridge va elaborar els informes sobre l'Estat del Benestar que porten el seu nom. En ells es van posar els fonaments de la Seguretat social per garantir la jubilació, l'assistència mèdica i cobrar les prestacions de l'atur a tot ciutadà del Regne Unit. I es van implantar a partir de 1945, amb un consens social que es va mantenir, amb el suport de conservadors i laboristes, fins a l'arribada al poder de Margaret Thatcher.

Un altre exemple, a casa nostra, el proporciona el Congrés de Cultura Catalana de 1977 que va posar en comú les bases de la política educativa de la Generalitat autonòmica. S'hi van defensar les posicions dels dos grans corrents pedagògics existents: per un costat el moviment de «Rosa Sensat» que posava l'èmfasi en l'escola pública per evitar la divisió dels nostres infants. De l'altra el DEC (Delegació d'Ensenyament del català) d'Omnium que insistia en la normalització de la nostra llengua a l'ensenyament. La fusió de les dues tendències va ser la base de la política educativa, que incloïa la immersió lingüística, que ha mantingut un fortíssim consens a la societat catalana.

Aquest «Congrés» es proposa aplegar estudiosos i persones preocupades pels reptes de futur de la nostra societat per debatre i establir les grans línies mestres de la futura República Catalana. En especial aquells pilars estructurals que configuren la societat per una o diverses generacions i que s'estableixen en els períodes constituents i que exigeixen els consensos bàsics d'una societat. Aquesta necessitat de fonaments comuns explica que, després de la II Guerra Mundial, a França el General De

Gaulle presidís un Govern d'unitat, que aplegava totes les forces democràtiques amb la participació del Partit Comunista. A Itàlia en el període constituent de la República també es va formar un govern d'unitat. El restabliment de la Generalitat, l'any 1977, va comportar un Govern d'unitat presidit per Josep Tarradellas.

2.3.3. Un país amb projecció internacional

Ja s'ha dit que des del tombant de segle una part creixent de la població ve denunciant obertament que les restriccions provinents de l'estat espanyol (en infraestructures, finançament, normativa reguladora,...) suposen un fre a aquestes iniciatives de desenvolupament, de manera que és imprescindible un salt qualitatiu en el nostre autogovern, la primera manifestació del qual va ser l'Estatut del 2006, finalment frustrat pel TC. Aquest salt qualitatiu en l'autogovern requereix en paral·lel una anàlisi en profunditat de la situació i de les possibles millores en tots els aspectes del país, com fa 40 anys va fer el Congrés de Cultura Catalana, també en un context de canvis polítics substancials. Ens plantejem un horitzó ambiciós i il·lusionant: construir un nou país, repensant la Catalunya actual de dalt a baix.

El primer objectiu, doncs, és recuperar la dignitat nacional catalana, assolint la plena sobirania sobre el nostre futur, potenciant la nostra cultura i promovent la nostra llengua, tantes vegades perseguides o reprimides. Sense revengismes, conscients que Catalunya s'ha forjat al llarg dels segles amb aportacions molt diverses i que el futur ha d'intensificar encara més aquest internacionalisme. Però amb la convicció que la batalla per la nostra supervivència com a nació no està pas guanyada, i menys encara la de la nostra projecció arreu del món. On el concepte de nació –definit de forma molt diferent pels corrents de pensament de cada època precedent- pren una nova dimensió que podríem definir com “una societat cohesionada que ocupa el seu territori històric de forma sostenible socialment, ambientalment i econòmicament”. Mai com ara aquest dualisme local /global ha estat tan necessari i de nou Catalunya l'ha de fer compatible i fructífer.

D'altra banda, en les dues primers parts hem analitzat que estem assistint al naixement d'un nou ordre mundial. El que hem viscut després de la segona guerra mundial, caracteritzat per grans pactes entre classes socials i entre potències mundials, encara es pot considerar hereu de les revolucions ideològiques i tecnològiques del segle XIX, i va assolir cotes de desenvolupament i convivència desconegudes fins aleshores, per bé que lluny de ser satisfactòries. Però en les darreres dècades han confluït molts i molt diversos factors i circumstàncies que han capgirat la situació: l'explosió demogràfica, la perspectiva de l'esgotament de les energies fòssils a curt termini, les noves tecnologies (robotització, comunicació, informació...), l'esfondrament de l'anomenat socialisme real, el predomini del capitalisme neoliberal, financer i especulador, la progressiva concentració en poques mans d'informació confidencial de centenars de milions de persones,... Factors i circumstàncies que han conduït una globalització sense control democràtic dels fluxos de mercaderies, capitals i informació, a generar guerres i migracions massives, al creixement alarmant de les desigualtats socials (internes i externes), a una nova cultura de comunicació i intercanvi a través de les xarxes socials, al domini de l'economia i la informació per part de les grans corporacions multinacionals, a la implantació del pensament únic, a posar en perill la biosfera mateixa...

Hem vist igualment que la implantació accelerada d'aquest nou ordre mundial ha deixat perplexes i sense resposta les forces progressistes i l'esquerra política, i fins i tot els seus ideòlegs i pensadors, que en gran part havien pilotat l'ordre anterior, si més no des de l'hegemonia cultural i intel·lectual. El panorama de desercions, capitulacions o simples desaparicions és desolador, i més encara que la població desemparada busqui sovint refugi en alternatives contraproductives. Cal dir que també són apreciables els intents de reacció per part de la societat civil, d'organitzacions no governamentals o de múltiples iniciatives de resistència i denúncia des de plataformes col·lectives o grupals (intel·lectuals, activistes...), així com experiències polítiques alternatives de caràcter local o regional, amb èxits parcials apreciables. Però estem lluny d'una resposta global i organitzada des dels estaments progressistes, que probablement requeriria una prèvia identificació i caracterització dels subjectes i classes protagonistes.

Catalunya s'ha de proposar, alhora que consolidar i potenciar la seva nacionalitat, assumir un rol internacional en aquesta cerca de propostes progressistes en el nou ordre mundial. Assumpció especialment necessària en el seu àmbit de l'Europa del Sud, i més en general en el de l'àrea

mediterrània, tan mancada de referents propis i on no són directament les solucions vàlides per a altres indrets, ja que són ben diferents les característiques i circumstàncies condicionants.

No es tracta d'un moviment particularista que es desentén de la resta de nacions de la Terra. Al contrari, la mobilització del nostre poble ofereix un exemple a les forces progressistes de tot el món de la mobilització necessària per afrontar els grans reptes que la Humanitat sencera i Europa en particular té plantejats.